

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Hävd i slätterängar

- miljöövervakning i Västra Götalands län 2013

Pro Natura

Rapportnr: 2014:32

ISSN: 1403-168X

Rapportansvarig: Anna Stenström

Författare: Jenny Wendel, Christina Claesson, Josefine Nylinder, Ola Bengtsson Pro Natura

Fältarbete: Christina Claesson, Josefine Nylinder, Jenny Wendel Pro Natura

Foto: Christina Claesson, Pro Natura

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturvårdsenheten

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Förord

Slätterängar är en av våra mest artrika naturtyper och den är beroende av kontinuerlig skötsel. Under 2013 genomfördes miljöövervakning av hävden i slätterängar i Västra Götalands län. Arbetet är en del i Länsstyrelsens arbete med den regionala miljöövervakningen och är även ett underlag för uppföljningen av miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. Pro Natura har utfört miljöövervakningen och de tackas för sina insatser. Pro Natura ansvarar för rapportens innehåll och den behöver inte representera Länsstyrelsens ståndpunkt.

Anna Stenström

Länsstyrelsen Västra Götalands län

Innehåll

Innehåll	4
Inledning och bakgrund	5
Inventeringsmetod	6
Inventerade lokaler	8
Resultat	11
Diskussion	12
Referenser	13

Inledning och bakgrund

Naturliga slåtterängar utgör ett av de rikaste habitaterna i vår natur, åtminstone när det gäller kärnväxter. Många ängar hävdas genom ideella föreningar och genom andra frivilliga insatser medan andra sköts via insatser från naturvårdande myndigheter. Under efterkrigstiden har arealen av hävdad ängsmark minskat så dramatiskt att endast små fragment återstår i landskapet. Slåtterängar har under de senaste decennierna fått stor uppmärksamhet i naturvårdssammanhang och förhållandevis mycket naturvårdsresurser har investerats i denna naturtyp. Det har därför bedömts som angeläget att regelbundet följa upp situationen i landets ängsmarker både avseende hävd och artinnehåll. Tidigare uppföljningsinsatser i Västra Götalands län har indikerat att så länge ett område hävdas bibehålls en betydande del av artdiversiteten (Bengtsson m. fl. 2009). Artuppföljning är dock en relativt resurskrävande typ av uppföljning och endast ett fåtal områden kan följas upp varje år. Uppföljning av kvarvarande gräsmängd är däremot betydligt mindre resursintensivt och ger möjlighet att följa upp hävdsituationen i ett stort antal områden spridda över länet. Som en del i den löpande uppföljningsverksamheten driver Länsstyrelsen i Västra Götaland sedan några år ett projekt där ett urval av ängar årligen följs upp med avseende på kvarstående gräsmängd. Under 2013 utfördes detta arbete av Pro Natura. Fältarbete och rapportskrivning har genomförts av Jenny Wendel, Christina Claesson och Josefine Nylinder. Ola Bengtsson har fungerat som projektkoordinator.

Följande rapport ger en kortfattad redovisning av 2013 års arbete. Då denna typ av uppföljningsarbete i sin nuvarande form endast pågått under en begränsad period är det för tidigt att analysera och utvärdera situationen för länets ängar. Följande rapport ska därför ses som en enkel verksamhetsrapport.

Inventeringsmetod

Syftet med övervakningen är att följa hävden på slåtterängar i Västra Götalands län. 2013 inventerades 25 slumpmässigt utvalda slåtterängar. Deras läge i länet framgår av figur 1. Urvalet av ängar utgår från de slåtterängar som finns med i ängs- och hagmarksinventeringen (från slutet av 80-talet och början av 90-talet) och i ängs- och betesinventeringen (från början av 2000-talet). (Länsstyrelsen 2013).

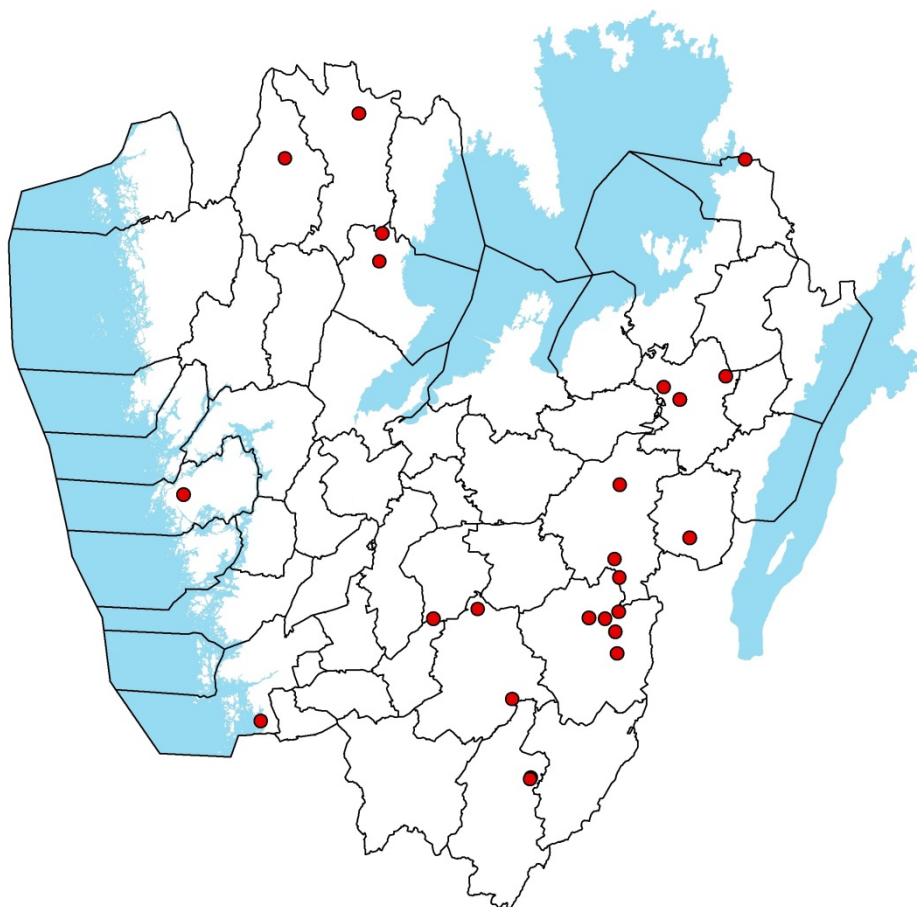
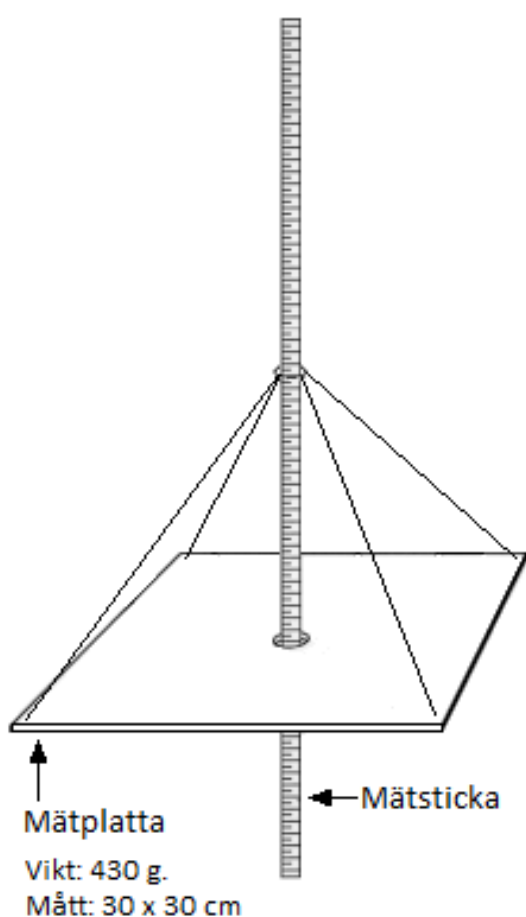

Fig 1. Översikt över de 25 slumpade objekten i 2013 års inventering.

Mätningen av kvarstående gräsmängder på de hävdade markerna mättes med en gräsmätningsskiva i 50 mätpunkter per slåtteräng. GPS-koordinaterna för de 50 punkterna tillhandahölls av Länsstyrelsen i form av GIS-filer. Gräsmätningsskivan består av en plastplatta med ett centralt hål i som kan löpa fritt på en stång med centimeterskala (Fig. 2). Stången sätts ner på marken och plattan placeras försiktigt mot vegetationen. Därefter avlästes plattans höjd av mot stångens gradering. Gräs-höjden mättes i alla de 50 mätpunkterna även om det fanns delar i objektet som inte längre hävdas. Punkter som hamnade där ingen vegetation fanns, t ex i vatten, blockmark och bar jord, har inte används vid de statistiska beräkningarna. Fältblanketten som användes togs fram genom att överföra GIS-filernas attributtabeller till Excel.

Figur 2. Gräsmätningsskivans utformning.

Inventerade lokaler

Orust

C63_MJB

- Objektet var slaget.

Skövde

FF1_KPH

- Delar av objektet var inte slagna då de var avskilda med ett lågt stängsel. Några punkter hamnade utanför stängslet som omgav markslaget, under granar och uppe på stenmurar.

DF4_FVE

- I söder hamnade punkter inne bland träden i ett slyigt skogsbyn. I norr hamnade punkter i en del som inte hävdats på länge och där det växer sly. I övrigt är objektet delvis inte slaget och där det är gjort har höet inte tagits bort.

BA2_KUK

- Objektet ligger utmed en stor väg och är överlag välskött. I år har man slagit men höet låg delvis kvar i remsor och högar vid inventeringstillfället.

Gullspång

4FE_C00

- Objektet var slaget.

Vårgårda

CF5_SQK

- Liten slåttermark, med en gammal ängslada och några hamlade träd, omgiven av barrskog. Vegetationen övergår på sina ställen i lingonris och mossa. Området har slagits i år.

Mellerud

E78_ZYJ

- Liten slåttermark som har slagits i år. Enstaka punkter i söder hamnade utanför det stängsel som omgav markslaget. Eventuellt betas objektet vissa år.

CFR_QXC

- Objektet var slaget.

Bengtsfors

340_GRR

- Smal slåtterängsremsa mellan en väg och en sjö. Området har inte slagits i år. Delvis buskröjt. Några punkter hamnade i vatten och några bland block.

Göteborg

266_CER

- Strandängen norr om bron till Stora Amundön. Vegetationen har slagits i år, men höet ligger kvar i högar i väst.

Borås

9ABWUO

- Gammal stenmursomgärdad kyrkogård med en ruin i mitten. Gräset har slagits i år. Några punkter i söder ligger utanför stenvuren, i ett buskage.

975_MYG

- Igenväxande mark med mycket sly och högt gräs. Ingen hävd på flera år.

Ulricehamn

E51_IEZ

- Liten stängslad mark som omges av fuktig barrskog. Vegetationen har slagits i år, men vissa punkter hamnade utanför stängslet i skogen där det ej var hävdad. Delvis täcks marken av mossa.

0FA_F00

Liten björkkäddad slåttermark. Området har slagits i år.

DBD_200

- Området har troligen varit åker en gång i tiden, numera en delvis fuktig slåttermark. I år har vegetationen slagits. Utmed de små, gamla diken var vegetationen något högre.

ZLD_EMW och GVD_UQH

- Två välhävdade plättar slåttermark i anslutning till en tomt. Området har slagits i år.

FCF_980

- Ej inventerad, plöjd åker med sådd gröda.

F33UJB

- Låg men brant västsluttning. Högre vegetation i slänten. Ev. betad. Utmed östsidan och längst i söder buskage.

Svenljunga

AD6_KRW

- Liten slåttermark i en sluttning med stenröse. Området har troligen betats i år.

B22_YWY

- Liten slåttermark som har slagits i år.

Dals-Ed

CE2_E80

- Objektet var slaget men höet låg kvar vid kanten. Grässvålen liknar mest en vall. Enstaka punkter hamnade i skogsmark.

Falköping

EE8_ZMO

- Objektet var delvis slaget. Västra delen täcktes av högt grovt gräs.

C83_WQJ

- Liten åkerholme. Objektet var slaget, men höet ej borttaget.

Tidaholm

DA0_LJD

- Objektet var slaget med lie.

Resultat

Av de 25 framtagna slåtterängarna kunde 24 mätas. Den 25e visade sig vara en plöjd och sådd åker och var därför varken intressant att undersöka eller lämplig att gå på. Objektet har därför strukits.

83 % av slåtterängarna hävdades genom slåtter. Av dessa slogs 29 % på en mindre del av ytan än den angivna arealen. Den mindre arealen beror i vissa fall på fel-dragning av gränserna och i andra fall på bristande hävd.

8 % av de besökta slåtterängarna var ohävdade. Hävd genom bete förekom i 8 % av ängarna. Totalt sett sköttes 92 % genom någon form av hävd (slåtter/ bete/ gräs-klippning).

I 21 % av objekten hade slåtter genomförts i år, men det slagna höet inte tagits bort. I vissa fall hade det samlats ihop i högar, i andra låg det fortfarande utspritt på hela ytan.

Medelvärdet för gräshöjden i samtliga objekt var 8,7 cm. Variationen bland medelvärdena är dock stor med siffror mellan 1 och 50 cm. Bland de hävdade objekten låg medelvärdet på 8,1 cm.

Diskussion

2013 års miljöövervakning av slåtterängar visar att ohävdade objekt endast utgör 8 %. Motsvarande siffra från miljöövervakningen under åren 2008-2010 är 11 % (Stenström 2011) . Under 2012 var siffran 27 % (Huskvarna ekologi 2012). Sommarna 2011 och 2012 var ovanligt regniga, medan sommaren 2013 var ovanligt torr, vilket kan vara en förklaring till den höga siffran 2012. Under mycket regniga somrar kan hävden utebli, speciellt i fuktängar, eller ske senare än normalt.

Att höet inte har plockats bort i hela 21 % av objekten är oroväckande. Kvarliggande vegetation har en gödslande effekt på marken som på relativt kort tid kan leda till att arter som är anpassade till låg näringsnivå trängs ut.

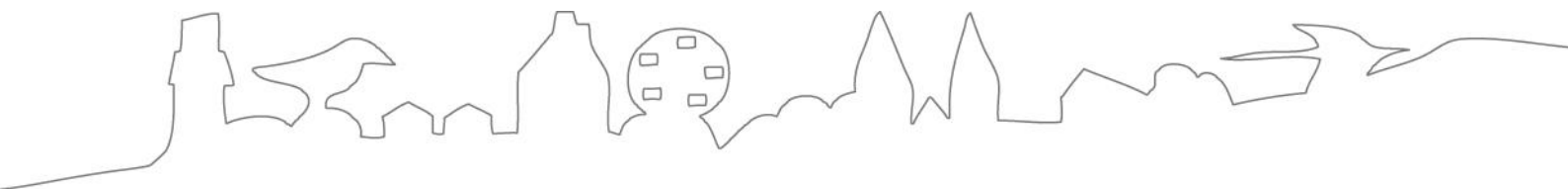
Gränsdragningen är i vissa objekt något felaktiga med punkter som hamnar bl. a. i vatten eller skog.

Referenser

Bengtsson, O., Bengtsson, V. & Lindholm, M. 2009: Slätterängar i Västra Götalands län – Resultat av övervakning 2000 – 2006. Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Rapport 2009:82

Länsstyrelsen 2013. <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/sv/miljo-och-klimat/tillstandet-i-miljon/miljoovervakning/jordbruksmark/angar/Pages/index.aspx?keyword=milj%C3%B6%C3%B6vervakning+%C3%A4ngar>

Stenström A. (2011). Hävd i slätterängar- miljöövervakning i Västra Götalands län 2008-2010, Länsstyrelsen 2011:46.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN